శ్రీ విశ్వనాథ కవిరాజు

(ముచ్చటగా అలంకరించిన సారెగది. టేబిల్ ప్రక్క వున్న రెండుకుర్చీల మీదా రమణరావు - అప్పల నరసింహమున్నూ - ఈయన సారె పెండ్లికొడుకు. 27 సం॥ వయసు. నల్లగా సన్నగా పొడవుగా వుంటాడు. వెంకటేశ్వర్ల మొక్కు. కార్యం చేసుకొని భార్యతో వెళ్లి తాను జుట్టూ ఆమె నిలువుదోపూ ఇయ్యవలసి వున్నది. కనుక ఇప్పటికి 8 నెలలు వయసుగల నల్లగడ్డాము; దువ్వి మల్లెపూల దండ చుట్టిన చిన్నముడి తలనడమ. పసుపు వొంటి నిండా. పాగాణా - కాటుక - వెంకటేశ్వర్లు తిలకం - ఎర్రరంగు పట్టు. మొత్తం మీద తిరుపతి యాత్రీకుడ నిపిస్తుంది వాని చూడడమే— చప్పున సారె పెండ్లికొడుకని గ్రహించడం కష్టం.)

రమణ:—బాగుంది. మంచి పదిగంటలవేళకి అద్దె మన్దిరంగా ఈవర్ద్యమొకటి తగులుకొంది. చెప్పాను నేను మనవాళ్లతో 8 గంటలకే తెమలర్రా అని. కాని ఈ లాటీ సందట్లో మనమాట విని పించుకొనే వాళ్లెవరు?

అప్పల:—పోనీ 10 గంటలు కాకపోతే 12 గంటలకి. ఇంతలో వచ్చిన తొందరేమిటి?

రమణ:—పైకా లా గంటావు కాని లోపల నీకు తొందర వుండదూ? వెధవది - ప్రెయిను పావుగంట ఆలస్యమైతే కనిపెట్టుకొని వుండడం కష్టంగా వుంటుంది-

అప్పల:—నాకు లేదు సుమా! అసలు నాకు కార్యం చేసుకోవాలనే లేదు - అందులో ఇప్పుడు వద్దుగాక వద్దని శతపోరినాను. అయితే ముసిలిది చంపేసింది - "మొన్న జబ్బు చేసినప్పుడు మొక్కుకున్నాను నాయనా!, సాధ్యమైనంత వేగం కార్యం చేసుకొని మొక్కు తీర్చుకోకపోతే మళ్లీ యేమి వచ్చునో' అని. కార్యానికీ మొక్కుకీ లంకె పెట్టినందువల్ల జొనని తలవూపవలసి వచ్చింది.

రమణ:—ఏమిటి - కార్యం చేసుకొందుకు నీకింకా వయసు చాలదనా? లేక ఆపిల్లను ఏణ్నర్థం విడిచిపెట్టినా వింకా కొన్నియేళ్లు వుంచి వేయవలెననా?

అప్పల:—అది కాదోయి. ఉన్నాయి కొన్ని చిక్కులు. సమర్తాడిన దగ్గరనుంచీ సారె తీసుకుపొమ్మని వాళ్లవాళ్లు మనల నెందుకు తొందర పెడుతున్నారు? బాగా దీర్ఘంగా ఆలోచించి చెప్పు.

రమణ:—తొందర పెట్టక పోతే వయసు వచ్చిన పిల్లను వాళ్లెంతకాలం ఇంట్లో వుంచుకోగలరు?

అప్పల:—అదీ మాట. పుట్టింటి దగ్గర వుంటే ఆ పిల్ల యేమి చేసి పోతుందో ఈ రవ్వారట్టూ మనకెందుకు. కట్టుకొన్నవాడు వాడున్నాడు. వాడి తలకు చుట్టేదామని - అంతేకదూ వాళ్ల అభిప్రాయం? కనుకున్న తల్లిదండ్రులకే అంత భారమై అంత సందేహాన్ని కలిగించే ఆడదాన్ని నేనేలాగు ఇంట్లో పెట్టుకొనేది? ఏలాగు కాపురం చేసేది?

రమణ:—ఏమిటి అప్పల నరసింహం! నీకేం మతి పోయిందా యేమిటి? ఏమిటి ఈ పొద్దుటినుంచి అలోచన. రత్నం లాంటి పిల్లను పట్టుకొని ఏమేమో అంటున్నా వేమిటి?

అప్పల:—ఆపిల్లను నేనేమి అనలేదు బావా! నా మాట సరిగా అర్థం చేసుకోవేమీ! సంసారం చేయడ మనగా సామాన్య విషయం కాదు—

రమణ:—అయితే సన్యాసం పుచ్చుకొంటావా?

అప్పల:—అన్నన్నా! నీతో మహా చిక్కొచ్చి వచ్చిందే! నాకంటె నాలుగేళ్లు నువ్వు పెద్దవాడివైనా నీకు లోకజ్ఞానం లేదు సుమా! దాన్ని తీరా నేను కాపురానికి తెచ్చుకొని - ఉంచుకొని - తర్వాత అది మరి వేడి చెముడారి తొక్కితే ఆబాధా అవమానాన్నీ నేను భరించ్చానా ఇంకెవరైనా భరిస్తారా?

రమణ:—మీరు కూర్చుండి అది చెముడారి త్రొక్కుతుందని యెందుకనుకోవాలోయ్?

అప్పల:—అలాగడుగు చెప్తాను.

'ఒక్కొక వేళ పద్మముఖు లొల్లమి
సేయుదు రొక్కవేళ పెన్
మక్కువ నాదరింతురు - క్షణక్షణముల్
జవరాండ్ర చిత్తముల్

అని స్పష్టంగా మహాకవి పెద్దనార్యుడు వ్రాసి పెట్టేడు. ఎప్పుడేనా మనుచరిత్ర చూడనేనా చూశావు?

రమణ:—మరో పనిపాటా లేక పోతే నాడ ప్రపంచమందా వాళ్లు ఏమో వ్రాస్తూవుంటారు. వ్రాస్తే...?

అప్పల:—ఆమహానుభావులు పనిపాటాలేక వ్రాసింది కాదు. మన వంటి అజ్ఞానుల కళ్లు తెరవడానికి వ్రాసింది గాని? దాన్ని బట్టి స్త్రీల చిత్తము 'చంచల' అనగా మెరుపు. మెరుపు కంటే కూడా మిక్కిలి చంచల మైనది అని స్పష్టమవుతూనే వున్నది. ఈ సూత్రాన్ని బట్టి యేమి తేలుతున్నాది—ఈమె నన్ను ఈక్షణమున ప్రేమించవచ్చును; ఉత్తరక్షణమున ఇంకొకరిని ప్రేమించ వచ్చును—

రమణ:—చాలు చాలు. నోరు మూసుకో. ఎవరైనా వింటే నవ్విపోతారు.

అప్పల:—అంత్య నిష్ఠురం కంటె ఆది నిష్ఠురం మేలు. తర్వాత నన్నుచూచి నలుగురూ నవ్విన కంటె యిప్పుడు నవ్వితే మంచిదే కదా! మనకేమిటా గాని తక్కువ పని చేస్తూ వుంటేనేకదా—

రమణ:—ఇంతకంటె తెలివి తక్కువ అంటూ యింకొకటి యేదైనా వుంటుందా యేమిటి? బంగారు లాంటి పిల్ల—

అప్పల:—లోకానికదో వ్యామోహం.—

'కాంచన గాత్రి యంచు నవకంజదళాయత
నేత్రి యంచు మో
హాంచిత బుద్ధి బూనుదు రహర్నిశముల్
బలపింతు గాని...

రమణ:—చాలించు చాలించు. తర్వాత అభిప్రాయం తెలిసింది. స్త్రీల శరీర మంతా నెత్తురూ మాంసం ఎముకలూ చర్మం అంటాడు—తన శరీరమేమో అమృతం బంగారం అయిపోయినట్లు. నేనిది కల్పనలా అని. ఇవన్నీ నీతలలో చేరాగొట్టి యిచ్చాయా!

అప్పల:—గ్రంథసమితి - గ్రంథసమితి!

రమణ:—మహాగొప్ప గ్రంథాలు! నీపాటు తలంపులింతతో చాలించుకో. ఇంతవరకూ కష్టించి నేర్చుకున్న ఈవిద్య సంపూర్ణంగా మరచిపో. లేకుంటే ముమ్ముందు నువ్వు పడే పాట్లు కుక్కలూ నక్కలూ పడవు. చెప్పినాను. పంచభక్ష్యపరమాన్నాలూ ఎదురుగుండా పెడితే తినలేని బ్రాహ్మడు దిక్కుదిక్కులు చూసేడట.

అప్పల:—అయితే బావా నీ అభిప్రాయమేమిటి చెప్పు.

రమణ:—చెప్పవలెనా? తెలీదూ? గన్నేశ్వరంక వంటి కన్య. ఈ సిరి మంచిలో పుట్టినది—అమ్మ తండ్రి యేటువంటి వాడు! తల్లి సాత్త్వ సంపద!

అప్పల:—తండ్రి గుణమంటి వాడైతే నేమి? అహల్య బ్రహ్మ గౌతముడి కూతురు. ఏం చేసింది? తారను రవకూతురు—ఏం చేసింది? మొదలది స్త్రీల తత్త్వంలో వుంది. 'కాంతల నెందున నమ్మ నమ్మునే' ఒక హరిదాసు చెప్పాడయ్యా 'కాంత' అంటే అర్థం. కాంత అనగా 'క' అంతమందు గలది. 'క' అనేఅక్షరం దేనికి అంత మందుంది? 'నరక' అనే శబ్దమునకు, అనగా కాంత అంటే నరకమన్నమాట. వాడి తెలివికి మహా సంతోషించాను.

రమణ:—నీవంటి రసజ్ఞులుంటేనేగాని యీ హరిదాసుల తెలివితేటలేలాగు రాణిస్తవి? 'క' అంత మందుగల

శబ్దాలేరకా' ఒక్కటేనా? ఎలక పిలక గొళ్ళెం— ఇంకా ఏవన్నీ లేవు గనుక? ఇవన్నీ చెప్పగూడదూ?

అప్పల:—కొంతమందికి చెప్పినా తెలియదు. మన మేం చెయ్యగలము?

రమణ:—అంటే నీ అభిప్రాయం - లోకంలోవుండే స్త్రీలంతా పెదుప్రవర్తన గలవాళ్లు అనేనా?

అప్పల:—కోప పడకు గాని ద్రౌపది శ్రీ కృష్ణులవారితో అన్నది—

'పంచమే పతయస్సంతి - మహ్యాంషష్ఠో
పిరోచతే.'

నాకు అయిదుగురు భర్తలున్నారు. ఆరవవాడుకూడా సాక్షిష్టమేనని. ఇది వ్యాసమహర్షులవారు భారతంలో వ్రాసిన వాక్యం.

రమణ:—వ్యాసుడి సిగ తరిగిరి! ఇంక శ్లోకాలూ పద్యాలూ చదివితే చూడు. అయితే లోకంలోని స్త్రీలంతా చెడ్డవాళ్లు.

అప్పల:—ఇంకా సందేహమేమిటి?

రమణ:—వాళ్లని కలుపుకొని పట్టుకొని పూజిస్తూవున్న పురుషులంతా—

అప్పల:—వట్టి మూర్ఖులు - పశువులు - అజ్ఞానులు.

రమణ:—నువ్వొక్కడవే బుద్ధిమంతుడివి- అంతేనా?

అప్పల:—ఆమాట నేనే ననుకొంటే బాగుంటుందా యేమిటి?

రమణ:—అయితే మీ చెల్లెన్ని మనసారా ప్రేమించి సుఖపెడుతూవున్న నేనూ ఒక మూర్ఖాగ్రేసరుణ్నే నన్న మాట.

అప్పల:—అదికాదు బావా!

'నమ్మ జెల్లదు కంసాలి నమ్మకమ్ము
వారకాంతల వలపును వసుధలోన'

అన్నారు కదా!

రమణ:—ఇదేమిటిది? కథ 'కులకాంతలలోనుంచి వారకాంతలలోకి దించేసినావు?

అప్పల:—వారకాంతలయితే మాత్రం. వాళ్లుమాత్రం కాంతలుగారా?

రమణ:—బాగుంది. కుళ్లా చెప్తున్నాను. నీ బుద్ధి స్థిరంగా లేదు. తప్పులో తప్పులో; ఈ తెలివితక్కువ అభిప్రాయాలతో ఆపిల్లదగ్గర అవకతవకగా ప్రవర్తించి ఆమెను బెంబేలుపెడుదువా—మళ్లీ సరిదిద్దుకోనేసరికి తల ప్రాణంతోకి వస్తుంది. అదుగో వేళయింది కాబోలు - ముత్తైదువులు పిల్లతో వస్తున్నారు. నేను వెళ్తాను. జాగ్రత.

అప్పల:—మంచిది. వెళ్లు. నేనేమీ స్త్రీలన్ని దుర్మార్గులన్నీ కాను, కొట్టను, తిట్టను. నీ బోధ ఏమక్కర లేదు.

రమణ:—వెళ్తున్నా! లోకజ్ఞానం బాగా వుపయోగించు. (వెళ్తాడు.)

(ముత్తయిదువులు పెండ్లికూతురుతో వస్తారు. పువ్వులు విసరించీ గంధాలు రాయించీ పరాచకాలాడీ హారతులు పాడీ వెళ్తారు. వారి వెంబడిని పెళ్లికూతురుకూడా వెళుతుంది.)

అప్పల:—సరి సరి. తెలిసిపోయింది, ఎందుకు? తెలిసిపోయింది. ఈపిల్లకు మన మీద ప్రేమలేదు. ఏ మాత్రం ప్రేమో అభిమానమో వున్నా అలాగు వెళ్లిపోతుందా? తానిక్కడ కెందుకు వచ్చినట్లు? ఎందుకు వెళ్లిపోయినట్లు?

(తన చెల్లెలు సుందరమ్మ ఆపిల్లను తెచ్చి గదిలో వుంచి తలుపు వేసి వెళ్తుంది.)

అప్పల:—ఇదిమొదలు కాబోలు - ఏకారణం లేకుండా మొగుళ్లమీద అలిగి వీళ్లు పరుగెత్తి పోతూవుండడం ఇంకెవరో ఇరుగమ్మో పొరుగమ్మో నచ్చజెప్పి తెచ్చి వొప్పచెపుతూ వుండడమున్నూ.

(ఆవలనుండి సుందరమ్మ—'అన్నయ్యా గడియవెయ్యి' అంటుంది.)

అప్పల:—కదలదు. మెదలదు. దీపపు ఇమ్మలాగు అలాగు నించుంది. లేచి నేనే వెయ్యవలెనేమో! తన బంగారు శరీరం శ్రమపడకూడదు. ఏమి చెప్తే వినబడ లేదూ?

కృష్ణవేణి:—(బెదరిపోయిచూస్తుంది).

అప్పల:—అయ్యయ్యో! అయ్యయో! అదేమిటిది? ఇటువంటి చూపు ఏపురుషుని వైపయినా చూస్తే యింకేమైనావుంది? ప్రబంధాలలో చూపు·ఈగుంటపాప కేలా

గు వచ్చింది చెప్మా! ఇదుగో! ఇప్పుడు తలుపు వేయవల సివుంది. నువ్వు వేయడమా నేను వేయడమా అనేది ప్రశ్న.

కృష్ణ:—(తలుపు వేస్తుంది).

అప్పల:—కదిలి తలుపు వేసేసరికి ఈవల సూర్యుడా వలపడ్డాడు. ఇది పట్టి చూపుల గోడు. పనీపాటా చేతకాదు. అదుగో మళ్ళీ వెళ్ళి యథాస్థానంలో నిల బడ్డాది. అంటే నేను వెళ్ళి మంచిమాటలాడి తయారించి తీసుకొనిరావలెనేమో! ఏమీ లేకుండా వుంటేనే యీ లాగుంది. ఇంకా చనువిచ్చేస్తే నెత్తెక్కి పిండికొట్టదూ? కానీ యెంతసేపు నిలబడుతుందో చూతాము... పట్టి మొం డిఘటం! (క్షణముండి) అన్నట్లు కొంగున కట్టవలసి వుంది. ఈలాగురా! యీకాసు కొంగున కడతాను. కదలవేమిటి? దేశంలో ఇదో దురాచారమైంది. కాసు కొంగునకట్టాలా? అంటే పెండ్లాంకూడా సాని అయిపో యిందన్నమాట... ఏమి! కొంగున కట్టించుకొంటావా కట్టించుకోవా?......పోనీ నాకేం?

కృష్ణ:—(రెండడుగులు దగ్గరకు వస్తుంది).

అప్పల:—నేనో రెండడుగులు ముందుకు రావలెనేమో! ఇంద ఈకాసు నువ్వే కట్టుకో కొంగున. (విసరేస్తాడు).

కృష్ణ:—(రెండడుగులు వెనక్కి వెళ్ళి మొదటిచోట నిలబడుతుంది).

అప్పల:—సరే అలాగే వుండనీ. క్షణ క్షణానికి ఈలాగు మురిపిస్తావుంటే నేను ఓదారుస్తూ రావలసినవాణ్ని కాను. మీ అక్కయ్య వెనుకటిలాగు - 'మోటారు తే' అంటే మోటారు తేవడానికీ - 'సినిమాకు పద' అంటే సినిమాకు పదడానికీ - 'మిఠా యితే' అంటే అర్ధరాత్రివేళ బజారుకు పరుగెత్తడానికీ నేనేమీ వెర్రి వెంగళప్పను కాను...............అన్నట్లు అడుగో మిఠా యి వుంచేరు తిను. పోనీపోయ్. నాకేం? ఇప్పుడు నేను బతిమాలి మిఠాయి తినిపిస్తే రేపు ప్రొద్దున్న తీరుకూర్చుండి భోజనం మా నేస్తావు...మళ్ళీ నేను బతిమాలి తడిగుడ్డ కట్టుకొని వేళకాని వేళ అన్నం తినిపిస్తూ వుండవలె. నాచేత కాదబ్బా!...నువ్వు తినకపోతే నేను మహారాజులాగు తింటాను (తిని) తింటే తిను. బాగున్నా యి...ఆలాగూరు కుంటావేం? నకే చెప్పకపోతే నీమన సులోని సంగతి నాకేం తెలుస్తుంది? పోనీ - నేను హాయి గా పండుకొంటాను 12 గంటలయింది.

'ప్రహ్లాదనారద పరాశర పుండరీక
వ్యాసాంబరీష శుకశౌనక భీష్మదాల్భ్యాన్
రుక్మాంగదార్జున వసిష్ఠ విభీషణాదీన్
పుణ్యానిమాన్ పరమభాగవతాన్ స్మరామి'

(కాళ్లు టపటప కొట్టి చాచికొని పండుకొంటాడు)

కృష్ణ:—(మెల్లగా వచ్చి కుర్చీమీద కూర్చుంటుంది).

అప్పల:—అన్నా - గడుసుపిల్లే! హాయిగా కుర్చీ మీద బయితాయించింది. ఇంక తెల్లవార్లూ ఆలాగే నిద్రపోతుందికూడా. కానీ - కష్టసమయంలో ఈ మని షి యెంత అక్కరకు వస్తుందో చూతాం. (పైకి) అమ్మో అయ్యో! శ్రీహరీ! శ్రీరామచంద్రా! ఏమిదారి!...

ఊలకదు పలకదు. ఇది మనకు కాలికీ చేతికీ అయ్యేమనిషి కాదు. మన మేలాగుపోతే తనకేమి? ఈలోకమే లేదు... కానీ... ఒక్కమాట నోరు మెదిపి 'ఏమండీ మీతోడిదే నాలోకం. మీరుంటే నాకు సర్వమూవుంది. లేకుంటే యేమీలేదు. మూలుగుతున్నారు. మీవొంట్లో యేలాగుంది. చెప్పరూ' అని అనకూడదమా! అంటే నా మనస్సెంత సంతోషించును! పోనీ - ఏమీ అనక్కర లేదు. తానే పతివ్రత అయితే వచ్చి ఓమారు కాలు పట్టకూడదూ! ఏమీ లేదాయె. ఇదే శాశ్వతమన్నట్లు తింగురంగామని ఆకుర్చీమీద కూర్చొని మరి కదలదు!... కొంచెం మాటాడించి చూస్తాను. దానితో ఆమనసులో వున్న ఆమాటం బయటపడుతుంది... కృష్ణవేణీ! ఈలాగు రా!

కృష్ణ:—(లేచి మంచంప్రక్క నిలబడుతుంది).

అప్పల:—(లక్ష్మీదేవి మహావిష్ణువుకు కాళ్లొత్తుతూ వున్న పఠం చూపి) ఆపఠం చూశావు?

కృష్ణ:—ఊఁ.

అప్పల:—ఊఁ ఏమిటి నీ ముఖం? నే నేలాగడిగి నానో నువ్వాలాగు చెప్పు. ఆపఠం చూచినావా?

కృష్ణ:—ఆపఠం చూచినాను.

అప్పల:—ఆలాగు చెప్పు. ఆపఠంలో ఎవరున్నారు? ఏం చేస్తున్నారు?

కృష్ణ:—ఆపఠంలో ఎవరో జబ్బుమనిషి వున్నారు. ఎవరో ఆవిడ—ఆవిడా జబ్బుమనిషిలాగే వున్నది - ఆవిడ ఆయనకు కాలురాస్తూ వున్నది. ప్రక్కను నైవేద్యలు కాబోలు నిల్చున్నారు.

అప్పల:—ఏమిటీ ఏమిటీ! ఎంత మాటన్నావు! (టక్కునలేచి కూర్చుంటాడు - ఆవిడ మొదటిచోటుకు వెళ్లి కూర్చుంటుంది) శ్రీమన్మహావిష్ణువు జబ్బుమనిషా! ఆయనకు కాళ్లుపట్టుతూవున్న పతివ్రతారత్నం శ్రీ శ్రీ మహాలక్ష్మీదేవి ఆవిడా జబ్బుమనిషిలాగుందా! ఏమిటీ యేమిటీ యీఘోరం! శ్రీ శ్రీ అలివేల్మంగా దేవిపతి అయిన శ్రీ వెంకటేశ్వర్లవారి అవతారమైన శ్రీ శ్రీ మహావిష్ణువునింత మాట అనడమే! ఇది తెలిసి అన్నమాటా? తెలియక అన్నమాటా? చెప్పు. తెలిసి అన్నావా? తెలియకా?

కృష్ణ:—తెలియలేదు.

అప్పల:—అంటే నీకు మహావిష్ణువంటే యెవరో మహాలక్ష్మి అంటే యెవరో పతివ్రతా ధర్మం ఎటువంటిదో యెమీ తెలియదన్నమాట! మరి సెకండుఫారం ప్యాసయినావేమో నువ్వేమి చదువుకొన్నట్లు? ఈమాత్రంకూడా నీకు జ్ఞానంలేకపోతే నీతో కాలక్షేపం చెయ్యడం చాలా కష్టమే. సంసారమనే రథానికి భార్యా భర్తలనేవి రెండు చక్రాలు. అందులో ఒక చక్రానికి చదువుండి రెండో చక్రానికి లేకపోతే...

కృష్ణ:—(నవ్వుతుంది).

అప్పల:—ఏం నవ్వుతున్నావు? నామాటలు వింటే నవ్వులాటలుగా వుందా? నేను లోవర్ గ్రేడ్ ట్రెయినింగ్ టీచర్ ఆఫ్ యెయిట్ యియర్స్ సెర్విస్ అని నీకు తెలుసును. స్త్రీ విద్యలేకుంటే నేను ఒప్పుకోను. నీకేమాత్రం జ్ఞానముందో పరీక్షచేస్తాను. ఆలాగు నిల్చో.

కృష్ణ:—(తలుపు తెరుచుకొని ఆవలకు వెళ్లిపోతుంది).

అప్పల:—వెళ్లిపో. నీకూ నాకూ యింతటితో సరి. మళ్లీ నువ్వెంత పిలిచినా నేను తలుపు తీస్తేకదూ (తలుపు వేసివచ్చి పండుకొంటాడు).

(లోనుంచి రమణరావు - 'తలుపు తలుపు బావా తలుపు తియ్యి')

అప్పల:—(లేచివెళ్లి తలుపుతీస్తే రమణరావు వస్తాడు)

రమణ:—అప్పల నరసింహలూ! నీ అల్లరే నీదా? చెప్పినవాళ్లు మనుషులు గారూ?

అప్పల:—నేనేం చేశానోయి? కొట్టేనా? తిట్టేనా? పదిమాటలడిగితే ఒక్కమాట చెప్పింది.

రమణ:—లేకుంటే మాటకి పదిమాటలు చెప్పమన్నావేమిటి? ఆడవాళ్లకు సిగ్గంటూ వొకటి యేడుస్తుందా?

అప్పల:—ఏమిటోయ్. ఎప్పుడేనా సిగ్గు! ఎవరూ లేనప్పుడుకూడా సిగ్గ? పోనీ ఆచెప్పిన మాటయినా అవకతవకగానే చెప్పాలీ? ఏమందో తెలుసునా - మహావిష్ణువు జబ్బుమనిషంది!

రమణ:—లేకుంటే నువ్వీసమయంలో మహావిష్ణువుని గురించీ సాలగ్రామాలను గురించీ అడగడమేమిటి?

అప్పల:—ఆడిగేనయ్యా? దాని తెలివితేట లేవి? అంచేత పరీక్షచేస్తానన్నాను.

రమణ:—నీ బడిపంతులు గుణం నీవు పోనిచ్చుకున్నావు కావు.

అప్పల:—ఆ మాటనేసరికి తుర్రున పారిపోయింది. ఎక్కడికి పారిపోదా మనుకొందో - ఎంతకాలం పారిపోదామనుకొందో—

రమణ:—ఏమి చెయ్యమన్నావు. పరీక్ష అంటే యెవ్వరికైనా భయంకదూ. పెద్దక్లాసు విద్యార్థులు చూడు, పరీక్షంటే బడి ఎగకొట్టడం. మించి వస్తే డాక్టరు సర్టిఫికేట్లతో సహా జబ్బు సెలవులు పెట్టడం—

అప్పల:—నేనేమి ఇన్సెపెక్టర్ని కాను. ఇది పెద్ద పరీక్ష కాదు. ఇక్కడ తప్పితే వచ్చేప్రమాద మేమిటంటా?

రమణ:—నువ్వుమాత్రం సామాన్యుడవా? తప్పితే బెంచీ యెక్కిస్తావో ఇంపోజిషనిస్తావో అని భయం.

అప్పల:—అయితే నాభాగ్యంలో [illegible] శక్తవుందో తెలుసుకుందుకుకూడా నా కధికారం లేదన్న మాట.

రమణ:—తెలుసుకోవచ్చును. పరీక్షలనీ - ప్యాసులనీ పెద్దపేర్లు పెట్టకు. నెమ్మదిగా లాలించు - బెల్లించు - అడుగు - తెలుసుకో. అంతేకాని మొదటనే ఉగ్రనారసింహరూపం ధరించకు. తెలిసిందా. నలుగురులో రవ్వ పడకు బాబు - నేను వెళ్ళి పిల్లను పంపిస్తాను.

అప్పల:—సరేలే.

(గోవర్ధనం ఆడవేషంతో వస్తాడు).

రమణ:—గోవర్ధనం! మీ చెల్లెలివేషం నువ్వెంత చాలకీతో వినికిరి చేస్తావో.

గోవ:—[illegible] వేగం [illegible].

రమణ:—(వెళ్తాడు).

అప్పల:—[illegible] రూపం!

గోవ:—అలిగినావు. [illegible] యింత? పతివ్రత అనేది 'అలకలు [illegible] ములక్ భుజియింపరాదు' అని నాకుమాత్రం తెలియదా? భయంచేత పరుగెత్తినాను.

అప్పల:—నేనేమీ పులినీ సింహాన్నీ కానే - నాదగ్గర యెందుకు భయం?

గోవ:—పులికీ సింహానికీ యెవరు భయపడతారు? పతివ్రత ఒక్కమారు ఇలాగు కళ్ళెర్రజేసి

'నేనె యప్పల నరసింహము నెలతనేని,
సతతమున్ నేనె వర పతివ్రతను యేని,
ధరణి సత్యమ్ము నే నెప్పుడు దాటనేని,
దగ్ధమౌగాక యిపులి తథ్యముగను'

అని ఒక్క గీతపద్యం చదివేసరికి ఎంత పులిఅయినా సింహమైనా కొసకి కిరాతుడైనా తారుమని గుండేసి కొట్టినట్లు కిందపడి చచ్చి వూరుకోవాలి. కనుక పతివ్రతలం మా జెట్టువాళ్ళం లోకానికి జడుస్తామనుకోకండి. భర్తలకు జడుస్తాం: భర్తమాటకు భయపడతాం; భర్తకోపానికి వెనుదీస్తాం.

అప్పల:—మా జెట్టువాళ్ళ మంటున్నావు—ఎవరెవరు మీ జట్టు.

గోవ:—మా జెట్టా? వినండి—సీత - సావిత్రి - అనసూయ - నర్మద - చంద్రమతి - దమయంతి - ఉన్నా రింకా చాలామంది.

అప్పల:—వార వీళ్ళందరూ చచ్చిపోయినారే వీళ్ళతో నీకు జట్టేమిటి?

గోవ:—భూమిమీద చచ్చి గ్రంథాలలో పుట్టారు; గ్రంథాలలో చచ్చి రంగస్థలాలమీద పుట్టారు - అక్కడ చచ్చి గ్రామఫోనులలోనూ అక్కడ చచ్చి టాకీలలోనూ పుడుతున్నారు. పతివ్రతకు చావు అన్నది లేదు' అన్న సంగతి పతివ్రత పతి అయిన తమకు తెలియని విషయం కాదు.

అప్పల:—ఏవో పూర్వ కాలాలు. సత్యకాలప్పు [illegible] కనుక అప్పుడు పతివ్రతలుండే వారు గాని [illegible] మా రోజుల్లో - [illegible] యీ రోజులలో పతివ్రతలున్నారా అని?

గోవ:—అప్పటి అంత [illegible] - [illegible] మున్నటి క్వెట్టా భూకంపంవంటిది ఒక భూకంపం వచ్చిందంటే—నేటి యుద్ధంవంటిది ఒక మహాసంగ్రామం వచ్చిందంటే అది ఒక పతివ్రతయొక్క ఆగ్రహమనుకోండి. ఇంతెందుకు? భర్తలు గనుక మీదగ్గర దాపు లేకుండా చెప్తున్నాను—క్వెట్టా భూకంపానికి క్రిందటి రాత్రి నాకు తెలిసింది లోకంలో ఒక మహోపద్రవం జరుగబోతున్నదని—క్వెట్టాలో ఒక పతివ్రతను ఒక

దుర్మార్గుడు ఆరాత్రికి పూర్వం మూడు రాత్రులనుంచీ ఇబ్బంది పరుస్తున్నాడు. ఆమె ఆగ్రహానికి క్ష్వెట్టా గజగజలాడిపోయింది. ఆమె - ఆమె భర్తా - పుత్రుడూ బ్రతికినారు. తక్కిన వాళ్లందరూ మంచినీళ్లడగకుండా చచ్చిపోయినారు.

అప్పల:—సీతా - సావిత్రీ - చంద్రమతీ - దమయంతీ అంటే రాజభార్యలు - వారిలో పతివ్రతలుంటాయిగాని ఒక యెలిమెంటరీ స్కూలుమాస్టరు పెండ్లాము—

గోప:—ప్రాణేశ్వరా! మీ కటువంటి భ్రాంతివద్దు. ఐశ్వర్యానికీ పాతివ్రత్యానికీ సంబంధం లేదు. విశేషించి చీకట్లో దీపంలాగు దారిద్ర్యంలోనే పాతివ్రత్యం గాణిస్తుంది. మీకీవున్న ఆస్తికూడా సమూలంగా ఊడ్చుకొని పోవాలని నేను కోరుతున్నాను - అప్పుడు నా పాతివ్రత్య మహాత్మ్యం లోకానికి తెలుస్తుంది. మీరు కుష్ఠు రోగులై పోవాలి - అప్పుడు నేనుకూడా గాంధారిలాగు కళ్లకు గుడ్డలు కట్టివేసుకొని మరి లోకం చూడను. మీరు కాలు కదల్చలేని స్థితిలోవుంటే నన్ను సానింటికి తీసుకువెళ్లమనాలి - మిమ్ము గంపలో పెట్టి తలమీద కెత్తుకొని పాట పాడుకొంటూ సానింటికి తీసుకపోతాను. లోకంలో వున్న సరసులందరూ నన్ను మోహించి నామీద పడాలి. ఒకడికి 'ఒకడికి కళ్లుపోవుగాకా' అనీ, ఒకడిని 'భస్మమై పోవుగాకా' అని తలా వక్క శాపం విసరేసి అందరినీ చిత్తుచేసి విడిచిపెడతాను. మీరూ మీఅమ్మా కలిసి నాకువంటినిండా వాతలు వెయ్యాలి. అప్పుడు నేను 'ఆటలాడుకోరా నా ముద్దులా [illegible]' అని పాటపాడుకుంటూ శ్రీ కృష్ణవేణిగాడిచేత '[illegible]నైన' అనే పాట [illegible] యోగ్యంగా [illegible]. ఇంతెందుకు గతిలేక మీరు నన్ను [illegible]లో పెట్టి అమ్మివేయండి; నట్టడవిలో - ఇప్పుడడవులు లేకుంటే అడవులవంటి ఒక మహాపట్నంలో నిద్రపోతూంటే తీగ చించేసుకొని లేచిపోండి. మళ్లీ స్వయంవరం చాటింపు లేకుంటే పేపర్లో ఎడ్వర్టయిజుచేసో మిమ్మల్ని గలిపించుకొంటాను. మన సంబంధం జన్మజన్మాలనుంచీ వస్తూ వున్నది కాని నేటిది కాదు.

అప్పల:—నిజం నిజం! ఇది మహాపతివ్రత! నా అదృష్టవశాత్తూ దొరికింది. అయితే కృష్ణవేణీ! నీ పాతివ్రత్య మహాత్మ్యం - ఏదీ ఒక్కఫీటు చూపించవూ? ఒక నిదర్శనం!

గోప:—పాతివ్రత్యానికి మొట్టమొదటి లక్షణం—'భర్తృ పాద సేవ.' దయచేసి పండుకోండి - (పండుకోగా కాళ్లుపట్టును).

అప్పల:—నిజంగా పతివ్రత బలముంటేనేగాని ఓఢ్రమంగలిలాగు ఇంతబాగా కాళ్లుపట్టడం కష్టం. చాలు. చాలు. ఇంక చాలించు.

గోప:—లెండి. (ఒక కర్ర వెదకి చేతికిచ్చి) దీనితో నన్ను కొట్టరూ!

అప్పల:—ఎందుకు?

గోప:—కొట్టండి. కొడితే నా శాంతం మీకు తెలుస్తుంది. కొట్టండి.

అప్పల:—నేను కొట్టలేను - కొట్టను.

గోప:—అలాగు కాదు. కొట్టవలె. కొట్టండి ఒక్క దెబ్బయినా కొట్టండి.

అప్పల:—కొడితే ఆదెబ్బ నాకు తగల్తు కద!

గోప:—నా పాతివ్రత్యంవల్ల తగలకుండా చేస్తాను. కొట్టండి. కొట్టరూ!

అప్పల:—ఆహా భర్త కొట్టినప్పుడు ఊరుకొనేదే పతివ్రత అయితే 'కొట్టరూ కొట్టరూ' అని ఒకటే గోలపెడుతూవున్న యీమె యెంత పతివ్రత కావలె. అయితే పతివ్రతవైన నిన్ను అకారణంగా కొట్టవలసిందే!

గోప:—బడిమేష్టర్లు మీరింత వెనక తగ్గుతున్నారేమిటి కొట్టడానికి?

అప్పల:—అయితే మెల్లగా ఒక్క దెబ్బ వేస్తాను. (ఒక్కటి కొడతాడు).

గోప:—నాథా! నా కోరికయిప్పుడు [illegible]మైనది. నా జన్మమిప్పుడు ధన్యమైనది. నా యీపాడు ప్రాణము మీ [illegible] పోవుటకంటే నాకు కావలసినదేమి—మధ్య కలికాలంలో గవర్నమెంటు ఒప్పుకోదుగాని! ప్రాణేశ్వరా! వచ్చే జన్మలోకూడా మీరే నా భర్త కావలయును. నా మనోనాథా! మీ యమ్మను లేపి ఆవిడచేతకూడా ఓమారు కొట్టిస్తారా?

అప్పల:—ఎందుకులే. అది అత్తగారిలాంటిది కాదు, మంచిది—అంటే నా భార్య 'క్షమయాధరిత్రీ' అన్నమాట, కాని కృష్ణవేణీ! ఒక్కమాట అడుగుతాను చెప్పు - ఇప్పుడు ఇన్నిమాటలు అంటున్నావు - ఇంత మంచి కోసం

చూపిస్తున్నావు - గదిలోకి రావడమే ఎన్ని ప్రశ్నలు వేసినా ఎంత వచ్చినా ఒక్క మాటయినా ఆడలేదేం?

గోవ:—ప్రాణపతీ! పాతివ్రత్యానికి ప్రథమలక్షణం వొకటున్నది—పీకలమీదకు వచ్చినా భార్యాభర్తను మారు పల్కకూడదు' అని. అది నిరూపించాను మొట్టమొదట. అదికాక యెంత పతివ్రతనైనా నాకూ సిగ్గూ భయం వుంటవి చూడండి.

అప్పల:—అయితే యింత పతివ్రతవై యుండీ ఆ మహావిష్ణువుని జబ్బుమనిషి అన్నావేం - ఆపరాన్ని?

గోవ:—కామంటే? అదేమిటది? ఒక కాగితము ముక్క. ఒక బొమ్మ. ఇది సాధారణులకు మహా విష్ణువు. మాకో మాసలు విష్ణువే పిల్చేసరికి ప్రత్యక్షం కావలె. లేకుంటే వాడి పెండ్లాంతోడు తెంపేమన్న మాటే. ఇంతెందుకు? ఇంట గెల్చి రచ్చ గెలవమన్నారు. మొదట నేను పతివ్రతనని నాథ ర్తదగ్గిర స్థిరపడితే తర్వాత ఒక్క క్షణంలో ఆ బిరుదు నేను లోకంలో స్థాపించుకోవచ్చును. నా పాతివ్రత్యానికి ఒక చిన్న నిదర్శనం చూపించమని మీరు నన్ను కోరినారు—

'భర్తమాటను దాటుట భార్య కెందు
తగని కార్యంబు కావున ధరణిలోన'

చూపిస్తాను. అయితే సమయం వస్తేనేకాని పాతివ్రత్య మంతా బయటపడదు. కాని ప్రయత్నిస్తాను. మీరు కొంచెం ధైర్యం పూనవలె.

అప్పల:—పోనీ యెుండనీ వస్తులే - ఇదంతా గాల దా యేమిటి?

గోవ:—ఆలాగు కాదు. మీరు తీరిగ నోరుతెరిచి అడిగినారు. నేను పతివ్రతనైయుండి యేలాగు కాదన్నానో చూడండి. ఇది ఒక (డ్రెస్ రిహార్సల్) పహరాణ ఘట్టమనుకొండి. మీరొక పట్టి దుర్మార్గుడనుకోండి. నే నొక పచ్చి పతివ్రతననుకోండి. మీరు నామీద పడి నన్నవమానించ బోతున్నారనుకోండి. నన్ను నేనేలాగు కాపాడుకొంటానో చూచుకోండి. అట్టే సేపువద్దు. నా పాతివ్రత్యం తపోగ్నిలాగు చాలా భీభత్సంచేసి వేయ గలదు, కానిండి. ఉండండి (ఒడ్డాణాదులు తీసి చెరగు అందించి) ఈ చీర విప్పివేయండి. ఆ తలుపు తీయండి! (తీస్తాడు).

అప్పల:—మరేం ప్రమాదం లేదుగదా! ఏమైనా ఎక్కువ తక్కువ వస్తే వెంటనే చెప్పవూ! విప్పనా?

గోవ:—ఆఁ - అన్నా! శ్రీకృష్ణా! భక్తవత్సలా! పాహిమాం పాహిమాం. (పాట)

నను బ్రోవలేవో - వెన్నదొంగ నీవో
నన్ను తాంగరావో - నన్నచీరలీవో

(గిర్రున తిరుగుతుంది; అతడొక చీర విప్పుతాడు. రమణ రావు శ్రీకృష్ణరూపంలో ప్రత్యక్షమౌతాడు).

రమణ:—'నాలీలల నెరుగవశమె నళినాదులకు నైన' (పాడి) అప్పల నరసింహులూ! మేం దేవతలం - అట్టే వుండకూడదు. మాటాడకూడదు. నీభార్య కృష్ణవేణి పతివ్రత. ఆమెను నీవు పువ్వుగామమ్మువోలె శిర మ్మున ధరింపుము. (నిష్క్రమి).

అప్పల:—చిత్రం. కృష్ణవేణీ! నా జన్మ ధన్యమైంది ఇందాకా ఆకాసు ఆలాగు క్రిందనేవుంది. తీసుకో.

గోవ:—(తీస్తూ) వేషమైపోయే సరికి పైసా చేతికి వచ్చేసింది. నా కావలసిందిదే. నాథా! అన్నట్లు తమ మెడలో వేతామని సాయంకాలం వొకదండ గుచ్చినాను. అది తేవడం మరచిపోయినాను. తెస్తా (వెళ్తాడు).

అప్పల:—దండలు గుచ్చడం - మెళ్లో వెయ్యడం - ఏంచూసినా పతివ్రతాలక్షణాలే - అచ్చా అచ్చు పుస్తకాల్లో వున్నట్లే!

(దండ పట్టుకొని కృష్ణవేణి వస్తుంది).

గోవ:...వెళ్లి! నిశ్చయంగా వెళ్లి రండి ఆ మెళ్లో పడవేయి. రాగం మళ్లీ పోయిందాకే.

కృష్ణ:—(లోపలికి వచ్చి దండ మెళ్లో వేస్తుంది.)

అప్పల:—నాజన్మ ధన్యమైపోయింది. కృష్ణవేణీ! నిన్ను మొదట చాలా చిరాకు పెట్టినాను. ఇప్పుడు నీ పాతివ్రత్య భావం నాకు తెలిసింది. ఇది మొదలు నీ మాట వేదవాక్యంలాగు మన్నిస్తూ నీ వ్యవహారాలలో యేమాత్రం జోక్యం కలిగించుకోకుండా నా మేస్టరుపని నేను చూచుకుంటాను.